

ligvis reagere: Cost/benefit tager udgangspunkt i forbrugernes betalingsvilje og bygger teoretisk på økonomernes velfærdsteori. Forbrugerne stemmer med deres pengepung. Der er stort set ikke nogen stat eller noget demokrati i økonomernes velfærdsteori. Så det er rigtigt, når SW skriver, at der er et demokrati-teoretisk problem. Cost/benefit eller snarere cost/effectiveness er på godt og ondt anvendt meget i energisektoren. Godt i den forstand, at man får et klart resultat (positiv eller negativ nutidsværdi). Ondt i den forstand, at der bag det klare resultat kan gemme sig mange heroiske forudsætninger og ikke værdisatte positive og negative konsekvenser.

Vi har i AKF brugt DEA til vurdering af kommuners indsamling af papir og glas og senest eldistributionsselskabers produktivitet. I det sidste tilfælde med samme resultat som beskrevet af SW: Krav om at resultaterne ikke offentliggøres. Det er rigtigt, at DEA er mere kompliceret end traditionel produktivtetsbrøkgregning. Men bortset herfra er DEA et væsentligt fremskridt, blandt andet fordi man kan håndtere flere fysisk målte input og output.

Kapitel 6 indeholder også nogle læseværdige afsnit, der søger at forklare, hvorfor der er så stor forskel på produktivitet, og hvorfor produktivitetens udviklingen i den offentlige sektor kunne være bedre. SW diskuterer også metoder til at forbedre produktiviteten.

I kapitel 7 gennemgår SW, hvordan det offentlige system fører kontrol med implementering og effektivitet. SW konkluderer at kontrollen er mangelfuld. Baggrunden er, at "det politisk-administrative system mangler incitamenter til at indsamle - og endnu mindre til at videregive - information, som kan belyse mangelfuld implementering, effekt og effektivitet".

Økonomer hævder, at der er en finansieringskrise for velfærdsstaten. Hertil føjer Søren Winter altså i konklusionen en velargumenteret legitimeringskrise.

Anders Larsen
AKF

François Furet, *Le passé d'une illusion. Essai sur l'idée communiste au XXe siècle*, Paris: Éditions Robert Laffont/Calmann-Lévy, 1995, 580 s., FF 149.00.

Bogens titel - eller rettere dens undertitel - er vildledende, for bogen handler ikke om den kommunistiske idé som sådan, men derimod om Sovjetmarxismen eller marxismen-leninismen. Forfatterens grundlæggende spørgsmål eller undren - som man ganske vist først efterhånden bliver helt klar over (blandt andet pp. 95 og 318) - er, hvorfor "Sovjetmyten" lige fra 1917 og frem til 1956, hvor undersøgelsen reelt afsluttes, havde en så stærk tiltrækning i vesten, selv om der var ubestridelige oplysninger om de overgreb og rene uhyrligheder, der fandt sted i Sovjetunionen.

Forfatteren er historiker af fag med speciale i den franske revolution, og læseren vil måske studse over, at netop "sådan en" skriver en murstenstyk bog

ligvis reagere: Cost/benefit tager udgangspunkt i forbrugernes betalingsvilje og bygger teoretisk på økonomernes velfærdsteori. Forbrugerne stemmer med deres pengepung. Der er stort set ikke nogen stat eller noget demokrati i økonomernes velfærdsteori. Så det er rigtigt, når SW skriver, at der er et demokrati-teoretisk problem. Cost/benefit eller snarere cost/effectiveness er på godt og ondt anvendt meget i energisektoren. Godt i den forstand, at man får et klart resultat (positiv eller negativ nutidsværdi). Ondt i den forstand, at der bag det klare resultat kan gemme sig mange heroiske forudsætninger og ikke værdisatte positive og negative konsekvenser.

Vi har i AKF brugt DEA til vurdering af kommuners indsamling af papir og glas og senest eldistributionsselskabers produktivitet. I det sidste tilfælde med samme resultat som beskrevet af SW: Krav om at resultaterne ikke offentliggøres. Det er rigtigt, at DEA er mere kompliceret end traditionel produktivtetsbrøkgregning. Men bortset herfra er DEA et væsentligt fremskridt, blandt andet fordi man kan håndtere flere fysisk målte input og output.

Kapitel 6 indeholder også nogle læseværdige afsnit, der søger at forklare, hvorfor der er så stor forskel på produktivitet, og hvorfor produktivtetsudviklingen i den offentlige sektor kunne være bedre. SW diskuterer også metoder til at forbedre produktiviteten.

I kapitel 7 gennemgår SW, hvordan det offentlige system fører kontrol med implementering og effektivitet. SW konkluderer at kontrollen er mangelfuld. Baggrunden er, at "det politisk-administrative system mangler incitamenter til at indsamle - og endnu mindre til at videregive - information, som kan belyse mangelfuld implementering, effekt og effektivitet".

Økonomer hævder, at der er en finansieringskrise for velfærdsstaten. Hertil føjer Søren Winter altså i konklusionen en velargumenteret legitimeringskrise.

Anders Larsen
AKF

François Furet, *Le passé d'une illusion. Essai sur l'idée communiste au XXe siècle*, Paris: Éditions Robert Laffont/Calmann-Lévy, 1995, 580 s., FF 149.00.

Bogens titel - eller rettere dens undertitel - er vildledende, for bogen handler ikke om den kommunistiske idé som sådan, men derimod om Sovjetmarxismen eller marxismen-leninismen. Forfatterens grundlæggende spørgsmål eller undren - som man ganske vist først efterhånden bliver helt klar over (blandt andet pp. 95 og 318) - er, hvorfor "Sovjetmyten" lige fra 1917 og frem til 1956, hvor undersøgelsen reelt afsluttes, havde en så stærk tiltrækning i vesten, selv om der var ubestridelige oplysninger om de overgreb og rene uhyrligheder, der fandt sted i Sovjetunionen.

Forfatteren er historiker af fag med speciale i den franske revolution, og læseren vil måske studse over, at netop "sådan en" skriver en murstenstyk bog

om Sovjetmarxismen. Forfatteren giver ingen forklaring, men der er en nærmere sammenhæng, end man umiddelbart skulle tro. Lige siden Jean Jaurès 1901-1904 udgav *Histoire socialiste de la Révolution française* har marxistisk inspirerede fortolkninger af revolutionen haft en dominerende plads i fransk forskning og faglig debat. Forfatteren (f. 1927) er uddannet i denne "jakobinske" tradition, og selv om han i sin forskning netop vendte sig imod den og blev "revisionismens" ledende skikkelse, er han absolut fortrolig med marxistisk teori og analyse (og var i øvrigt medlem af det franske kommunistparti fra 1949 til 1956). Hertil kommer, at den til tider meget ophidsede debat mellem jakobinere og revisionister i 1960'erne og 1970'erne ikke blot handlede om den franske revolution, men også om den russiske revolution, om Sovjetunionen, om marxistisk teori, ja endda (tro det eller ej) om Frankrigs atlantiske binding. Så forfatteren kommer på ingen måde fra et aflukket akademisk miljø.

Det er et grundlæggende synspunkt for ham, at det 20. århundredes historie længe er blevet set gennem det 19. århundredes briller, dvs. som kampen for og imod demokrati eller sagt på en anden måde fascisme imod antifascisme, hvad han mener har hindret en sammenligning mellem kommunisme og fascisme. Mellem de to bevægelser ser han netop nogle grundlæggende ligheder, nemlig for det første et allerede før 1914 stærkt had til borgerskabet og liberalismen (et bedre udtryk havde måske været det parlamentariske demokrati). Den første verdenskrigs enorme rædsler styrkede den revolutionære tanke, ikke blot til venstre, hvor den i forvejen var velkendt, men som noget nyt også til højre. Fælles var for det andet, at der var nogle personer, som i rette øjeblik forstod at udnytte denne situation. Uden Lenin havde der ikke været nogen Oktoberrevolution (p. 200). Fælles er for det tredje - og vigtigst - etableringen af den totale stat. Totalitarisme er for forfatteren et samfund, der er domineret af ét parti med en og kun en leder, hvor parti og leder helt kontrollerer statsapparatet og styrer ved hjælp af ideologi og terror. Han påpeger, at begrebet er anvendt allerede i 1930'erne (blandt andet af George H. Sabine, hvis navn mange med større eller mindre begejstring vil nikke genkendende til). Forfatteren giver en interessant fremstilling af totalitarisme-begrebets udvikling (p. 185ff og 496ff) og påviser, at det ikke - kun, må vi vist tilføje - er en opfindelse fra den kolde krigs tid. Men samtidig fremhæver han, at begrebet er mere beskrivende end analyserende, og at det derfor ikke siger noget om totalitære systemers opståen og udvikling. Den tanke er nok en nærmere overvejelse værd.

Et andet spørgsmål, der behandles, er Sovjetunionens kontrol over de kommunistiske partier i andre lande. Her er meget ganske vist kendt i forvejen, men nogle enkelte eksempler fra bogen kan nævnes. Efter den fransk-sovjetiske traktat i 1935 og folkefrontslinjen blev de "borgerlige" regeringer og partier pludselig samarbejdspartnere for de kommunistiske partier, og det blev så Georgi Dimitrovs opgave som nyudpeget generalsekretær for 3. Internationale at konstruere det teoretiske grundlag herfor. Ikke blot skulle nu "borgerlig dominans" adskilles fra "fascisme", men den tyske nationalsocialisme skulle også udskilles fra kategorien "fascisme". Dimitrovs løsning blev den formel, at jo mere borgerskabet havde brug for en diktator, des nærmere var det sin undergang.

Så langt, så godt. Men i august 1939 blev den tysk-sovjetiske pagt indgået, og så måtte de teoretiske forklaringer drejes rundt til nærmest det modsatte. Forfatteren anvender her et i 1993 offentliggjort referat af en samtale d. 7. september 1939 mellem Stalin og Dimitrov - ja, en samtale er det naturligvis ikke, men en monolog. Nu forklarer Stalin, at ved krigen imod England, den stærkeste kapitalistiske stat, svækker Hitler - uden selv at ville det - kapitalismen. Og Polen må som stat gerne forsvinde, så at "vi derved kan indkorporere nye områder og nye befolkninger i det socialistiske system" (p. 375). Her er forestillingen om en kommunistisk verdensrevolution tydeligvis blevet helt forladt og erstattet af tanken om Sovjetstatens egen ekspansion.

Det sidste eksempel i denne forbindelse er Khrusjtjovs "hemmelige" tale i februar 1956, der hensatte alle, men især de mest overbeviste kommunister, i den største forvirring. Bedre blev det hele ikke af den sovjetiske invasion i Ungarn i november, og forfatteren har fremdraget en artikel af Jean-Paul Sartre fra d. 9. november 1956 (p. 527), der lidt ondskabsfuldt, men også morsomt (de to ting udelukker jo ikke hinanden), illustrerer forvirringen hos en venstre-intellektuel, som har set sit univers bryde sammen og derfor ikke kan finde sine egne ben.

Man kunne mere direkte spørge, om forfatteren virkelig på de mange sider så har fået et overbevisende svar på sin undren. Svaret er nok både ja og nej. Når han fremhæver, at evnen til at mytologisere sin egen historie er et af Sovjetstyrets mest usædvanlige præstationer (p. 176), er det jo blot en ny undren. Heller ikke er det rigtig overbevisende, når han kort efter siger, at "folk" (hvem det så er) havde svært ved at gennemskue Stalin- og Hitler-regimernes særegne og helt umenneskelige karakter. Mere hold er der i påstanden om, at den økonomiske liberalisme ved depressionen omkring 1930 kom ud for sin hidtil hårdeste fordømmelse. I den situation var det måske ikke helt uforståeligt, at mange så efter et alternativ - selv om dette senere viste sig at være en utopi eller "illusion". En lignende mekanisme gjorde sig utvivlsomt gældende efter 1945, hvor mange (herunder øjensynlig også forfatteren selv) spejdede efter et alternativ til den "rå" amerikanske kapitalisme. Sovjetmyten var desuden blevet enormt styrket ved Sovjetunionens indsats under den anden verdenskrig. "Allerede halv-gud inden krigen vandt Stalin den anden halvdel af sin guddommelighed ved Stalingrad" siger forfatteren i en af sine karakteristiske formuleringer (p. 398).

Der er virkelig meget at hente i denne store og absolut velskrevne bog, som blandt andet udmærker sig ved et væld af gode iagttagelser og prægnante formuleringer. Men der er også væsentlige svagheder og enkelte direkte svipsere. Den første svaghed er, at forfatteren fortaber sig i problemer, der måske nok er spændende i sig selv, men dels er mere eller mindre velkendte og dels (og navnlig) er perifere i forhold til hans emne. Den anden svaghed er, at han i for høj grad henter sine eksempler fra fransk politik, hvad der vel er forståeligt, men ikke desto mindre medfører skævheder. Eksempelvis er udviklingen i Tyskland mellem 1918 og 1933 ulige vigtigere for emnet end "skænderierne" i Frankrig. Endelig er det uforståeligt, at han uden nogen begrundelse afslutter

sin fremstilling med Khrusjtjovs "hemmelige" tale i februar 1956 og de europæiske reaktioner herpå. Den magtpolitiske og ideologiske afslutning på Sovjetunionens kontrol over den internationale kommunisme skete først ved den sino-sovjetiske konflikt, der kørte for fulde omdrejninger i den første halvdel af 1960'erne. Og "sovjetmyten", der jo angiveligt er bogens emne, levede videre i Vesteuropa næsten helt op til Sovjetstatens sammenbrud, igen ikke mindst på grund af mistro til USA.

Af svipsere skal blot nævnes en enkelt. Forfatteren hævder, at afslutningen på den anden verdenskrig var en endnu større sejr for kommunismen end for demokratiet (p. 411), og det kan kun betegnes som noget vås. Man kan sige, at krigen var en sejr for (ønsket om) en større social retfærdighed over en rendyrket liberalisme, men det er noget helt andet.

Forfatteren nævner intet om sin bogs tilblivelse, men der er ikke tale om en hurtig - endsige tilfældig - sammenskrivning, forårsaget af Sovjetunionens sammenbrud. Forfatteren oplyste i et interview i fransk fjernsyn kort efter udgivelsen, at han havde arbejdet med sit manuskript gennem omkring 20 år, og det virker meget troligt, for bogen er side for side nærmest spækket med delvis ganske omfattende litteraturhenvisninger.

Der er al grund til at være imponeret over, at forfatteren ene mand har formået at sammenfatte et så uhyre materiale om et så omfattende emne og levere en engageret og spændende fremstilling. Bogen er i øvrigt for tiden (medio marts) nummer ét på listen over solgte fagbøger i Frankrig. Men der er ingen grund til en fuldstændig ukritisk ros som for eksempel i *Le Monde* (20. januar) og i *Die Zeit* (10. februar) - eller i *Weekendavisen* (17. februar). Bogen er ikke nogen "endelig" forklaring på, hvorfor sovjetmyten gennem årtier havde en så stor tiltrækning i Vesteuropa (hvem skulle kunne give den?), men den er et absolut væsentligt indlæg i denne debat.

Det må forventes, at bogen udkommer i engelsk oversættelse, så meget mere som forfatteren for tiden er professor ved Chicago Universitet. Men en engelsk udgave vil givet blive væsentlig dyrere end den franske, som faktisk er ret billig (ca. 225 kr.).

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Frederik Harhoff, *Rigsfællesskabet*, Århus: Forlaget Klim, 1993, 578 s.

Hjemmestyreordningerne for Færøerne og Grønland har altid voldt den statsretlige teori problemer, og disse problemer er ikke blevet mindre, efterhånden som Færøernes og Grønlands hjemmestyre har udviklet sig mod voksende reel selvstændighed.

Den traditionelle statsretlige opfattelse - navnlig hævdet af Alf Ross og lagt til grund både i forbindelse med grundlovsrevisionen i 1953 og ved etableringen af det grønlandske hjemmestyre i 1978 - har været, at hjemmestyreordnin-